

26—27 oktober

Debatter m. m.

Torsdagen den 26 oktober

	Sid.
Svar på enkla frågor:	
av herr Lidgard (h) om åtgärder för att begränsa disciplinproblemen vid skolorna	3
av herr Hübinette (h) ang. ersättning till kommuner för utgifter i samband med inrättande av vissa arvodestjänster	5
av fru Diesen (h) ang. vissa vidgade möjligheter till studielån	6
av herr Nilsson, Ferdinand, (cp) ang. lyxtelegram	7
av herr Nyman (fp) ang. normer för förbättrade bilsäkerhetshålten	10
av herr Tistad (fp) ang. inlärande av högerbeteende hos gångtrafikanter	12
av herr Wallmark (h) ang. beläggning av vägar med svart asfalt	14
av herr Wallmark (h) ang. uttalande om ansvarslöshet hos företrädare för svensk storindustri	15
Meddelande ang. enkel fråga av herr Wirtén (fp) ang. påvisad försurning av mark och vattendrag	18

Fredagen den 27 oktober

Meddelande ang. enkel fråga av herr Lundberg (h) ang. viss befrielse i efterhand från investeringsavgift	21
--	----

Torsdagen den 26 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhåller jag om tjänstledighet från riksdagsuppdraget den 27 oktober—den 7 november 1967 för att som inbjuden av Tunisiens regering studera landets undervisningssystem.

Stockholm den 25/10 1967

Lisa Mattson

Den begärda ledigheten beviljades.

Om åtgärder för att begränsa disciplinproblemen vid skolorna

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet PALME erhöll ordet för att besvara herr *Lidgards* (h) fråga om åtgärder för att begränsa disciplinproblemen vid skolorna, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 17 oktober, och anförde:

Herr talman! Herr Lidgard har frågat om man kan räkna med att från berörda myndigheters sida effektivare åtgärder kommer att vidtas för en begränsning av disciplinproblemen i skolan.

Utbildningsmyndigheterna på alla nivåer arbetar ständigt på att åstadkomma förbättringar i skolväsendet, vilka påverkar arbetsförhållanden och arbetsformer.

Flera exempel härpå kan ges vad beträffar det område herr Lidgard tar upp: tillkomsten av samarbetsnämnder, inrättande av skolpsykologtjänster, skolöverstyrelsens studie om arbets-, trivsel- och ordningsförhållanden i den obligatoriska skolan. Jag räknar med att såväl lokala som regionala och centrala skolmyndigheter fortsätter att sträva för en utveckling inom skolområdet, som positivt påverkar det berörda problemets lösning.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Jag tackar för det svar som jag har fått. Jag är medveten om att skolornas disciplinproblem, som jag har tagit upp, kanske är väl stora för att man skulle försöka tackla dem i en enkel fråga. Att jag likväl vågat mig på det sammanhänger med den aktualitet som frågan fått i tidningsdebatten, bl. a. på den allra senaste tiden. Jag hade uppfattningen att ett snabbt, ett positivt och ett auktoritativt besked från ecklesiastikministern skulle kunna bidra till att jämna ut och i någon mån återställa ett rubbat förtroende.

Hade jag anat att ecklesiastikministern skulle svara på det sätt som han gjort, skulle jag ha avstått från att fråga.

Svaret tillför inte debatten någonting nytt. Det är i stort sett samma svar som skolfolket har fått i 20 år och som man har en mycket tveksam erfarenhet av. Ändå hade herr Palme kunnat svara så förfärligt mycket på detta område, även om det är som han sade till Dagens Nyheter i går, att han inte hunnit tränga in i problemen. Han kunde ha sagt att man numera är medveten om och erkänner problemens existens inom skolans område på ett helt

Om åtgärder för att begränsa disciplinproblemen vid skolorna

annat sätt än tidigare. Redan därmed skulle han kunnat lägga grunden till ett ordentligt sätt att angripa dessa frågor.

Han skulle också ha kunnat säga att man inte längre har uppfattningen att disciplinproblemen enbart är lärarnas fel utan att här finns en mängd samverkande omständigheter. Han skulle därmed ha skapat en öppenhet hos lärarna som är nödvändig för att man skall kunna komma åt problemen.

Det är bara några år sedan man från en välskött sjukhusavdelning över huvud taget inte fick tala om sjukhusinfektioner. Det får man numera, och man har också börjat komma till rätta med detta problem.

Jag hoppas att vi genom att öppet kunna resonera om dessa frågor också skall kunna klara upp situationen i skolorna.

I sitt svar åberopar herr Palme denna utredning eller studie som skolöverstyrelsen låtit göra angående arbetstids- och ordningsförhållandena i den obligatoriska skolan. Ja, det är i själva verket en av orsakerna till att jag har tagit upp denna fråga. Denna utredning som tillsattes 1964 och kom till resultat 1965 utnyttjade vid tillsättning av en studiegrupp en grupp som skulle rycka ut som någon sorts brandkår för att hjälpa till att utreda allvarliga problem vid skolorna och komma med förslag. Såvitt jag vet har denna grupp bara utnyttjats vid något enstaka tillfälle. Det är det som är anledningen till att jag har formulerat min fråga så som jag gjort. Jag har frågat efter effektivare åtgärder. Jag tycker inte denna sak är särskilt effektiv. Här finns utrymme för ytterligare åtgärder.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! På en punkt är herr Lidgard och jag helt överens, nämligen att det är orimligt att inom ramen för en enkel fråga ta upp detta stora och komplicerade problem till en debatt

med något anspråk på att vara ingående. Mitt svar präglas i icke ringa utsträckning av insikten härom. Det innehåller alltså bara några mycket korta påpekanden. Dessa problem får vi diskutera i andra sammanhang.

Sedan beklagar herr Lidgard, att jag inte i svaret har upprepat vissa saker som jag betraktar som rena självklarheter. Jag tänker framför allt på talet om att det skulle vara enbart lärarnas fel att det råder disciplinproblem i skolorna. Lärarkåren är stor. Det är klart att det i denna mycket stora kår finns enskilda individer som har svårt att klara sin arbetssituation i skolan. Men att av dessa enskilda fall göra några generaliseringar om lärarkåren som helhet skulle jag finna helt orimligt. Det är en kår som i en ofta svår situation utför ett såvitt jag kan bedöma utmärkt arbete.

Inte heller uttalade jag i svaret den självklarheten att det finns disciplinproblem. Visst finns det sådana problem, och deras absoluta tal har väl ökat i den mån som skolan ju har kvantitativt blivit så ofantligt mycket större än tidigare.

De här två sakerna som herr Lidgard efterlyste betraktar jag alltså som självklarheter i detta sammanhang.

En diskussion om hela frågekomplexet går inte att föra inom ramen för en enkel fråga. Det är för all del riktigt att jag sagt att jag behöver tid för att studera och överväga problemet, men jag är övertygad om att vi kommer att få rika tillfällen, i denna kamraren och på andra håll, att diskutera problemet.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Ecklesiastikministern tycker att jag talar om självklarheter. Det kan man kanske säga, men det är faktiskt inte så förfärligt länge sedan som man liksom icke ville erkänna att det existerade disciplinproblem av det slag vi nu har. För övrigt kan man ju

Ang. ersättning till kommuner för utgifter i samband med inrättande av vissa arvodestjänster

beskylla herr Palme också för att tala om självklarheter. Slutet på hans svar är väl ingenting annat än en upprepning av ett antal existerande faktorer som vi alla känner till. Herr Palme slutar med att säga: »Jag räknar med att såväl lokala som regionala och centrala skolmyndigheter fortsätter att sträva för en utveckling inom skolområdet, som positivt påverkar det berörda problemets lösning.» Jag får hoppas att herr Palme behärskar de fyra räknesätten i det här sammanhanget, så att det verkligen blir ett resultat och att de elever som arbetar i skolan får vänja sig vid ett sätt att arbeta som är nödvändigt för dem, när de kommer ut i arbetslivet med dess krav på ordning och disciplin, att de elever som verkligen vill lära sig någonting också får göra det samt inte minst att lärarna får arbeta under något så när normala och rimliga arbetsförhållanden.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. ersättning till kommuner för utgifter i samband med inrättande av vissa arvodestjänster

Herr statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet PALME erhöll ordet för att besvara herr *Hübinettes* (h) fråga angående ersättning till kommuner för utgifter i samband med inrättande av vissa arvodestjänster, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 20 oktober, och yttrade:

Herr talman! Herr *Hübinette* har frågat om jag avser att vidta några åtgärder för att gottgöra kommuner de utgifter som åsamkats dem i samband med inrättandet av arvodestjänster enligt SFS 1967:271 om ändring i skolstadgan av den 6 juni 1962.

Svaret är ja.

1† *Första kammarens protokoll 1967. Nr 38*

Herr *HÜBINETTE* (h):

Herr talman! Jag är naturligtvis tacksam, framför allt på kommunernas vägnar, att statsrådet med det här svaret har sagt sig ämna tillrättalägga följderna av det åläggande som Kungl. Maj:t ger kommunerna. Det är trots allt påtagligt hur irrationellt och med vilken ringa förtänksamhet många av regeringens beslut tillkommer. I det fall som frågan åsyftar ålägger Kungl. Maj:t skoldistriktet att införa nya arvodestjänster, naturligtvis i ett vällovligt syfte, men åläggandet är tvingande — långt innan riksdagen får ta ställning till statsbidragsfrågan.

Jag förstår att herr Palme tänker framlägga förslag om det här i statsverkspropositionen för 1968/69, men då har dessa tjänster redan varit inrättade relativt länge. Jag tycker att man skulle ta sakerna i rätt ordning och verkligen se till att kommunerna i samband med åläggandet också får besked om hur det hela skall likvideras. Det tycker jag är en praxis som borde kunna följas.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Beslutet om dessa huvudlärare för grundskolan fattades på grundval av den s. k. lärarutbildningspropositionen. Avsikten har självfallet varit att ge kommunerna statsbidrag; tjänsterna skall ingå i bidragsunderlaget. Till följd av själva bidragskonstruktionen — det är fråga om ett efterskottsbidrag — är det inte nödvändigt att besluta om bidraget i riksdagen förrän våren 1968. Ärendet avses, som herr *Hübinette* mycket riktigt anar, bli anmält i statsverkspropositionen 1968. Vi kan väl vara nöjda med att det råder absolut klarhet på denna punkt och att kommunerna kommer att få sina pengar.

Herr *HÜBINETTE* (h):

Herr talman! Jag kan, om så behövs, dra fram flera exempel på hur efter-

Ang. vissa vidgade möjligheter till studielån

släpningen sker för kommunernas vidkommande. Jag kan nämna rektorslönerna, för vilka man förhandlingsmässigt kommit fram till att de skall utbetalas efter ortsgrupp 5. Riksgäldskontorets utbetalningar görs däremot efter den ortsgrupp där tjänsterna är placerade. Det finns också andra saker som släpar efter i Kungl. Maj:ts kansli.

Herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Jag tror att man måste skilja på det materiella innehållet i besluten och det bidragstekniska förverkligandet av dem. Eftersom statsbidraget är en efterskottsbetalning, får det den här bidragstekniska funktionen. Det är möjligt att man kan hitta på listigare statsbidragsteknik i olika avseenden — anknytning till lärarlöner har bl. a. diskuterats — men det materiella innehållet i statsbidragen står alldeles klart. Vi kan väl gemensamt sprida upplysning bland våra utmärkta skolmyndigheter på det lokala planet om detta förhållande.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. vissa vidgade möjligheter till studielån

Herr statsrådet **MOBERG** erhöll ordet för att besvara fru *Diesens* (h) fråga till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående vissa vidgade möjligheter till studielån, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 18 oktober, och anförde:

Herr talman! Fru *Diesen* har frågat chefen för ecklesiastikdepartementet om planer föreligger att utvidga möjligheten att erhålla studiemedel till dem som fyllt 40 år. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Enligt gällande bestämmelser kan

studiemedel redan nu utgå till personer över 40 år efter särskild prövning. Centrala studiehjälpsnämnden har utfärdat anvisningar till denna regel. De innebär att särskilda skäl kan anses föreligga, om en studerande behöver ytterligare någon termin för att nå examen, om det gäller mycket tidskrävande utbildning, exempelvis för uppnående av licentiatexamen eller doktorsgrad, om den studerande börjat utbildning vid relativt hög ålder, om en studerande avbrutit sin utbildning för äktenskap och familjebildning och senare önskar fullfölja utbildningen eller om studierna avser komplettering av examen. Studiemedel beviljas emellertid i princip inte, om det kan beräknas, att utbildningen inte kommer att vara avslutad förrän efter det år den studerande fyller 50 år.

Denna fråga har behandlats även under vårriksdagen. Riksdagen godkände därvid enhälligt ett uttalande av andra lagutskottet att några beaktansvärda olägenheter med nuvarande regler inte påvisats. Jag delar utskottets uppfattning.

Fru **DIESEN** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet *Moberg* för svaret på min fråga.

Statsrådet har här lämnat en redogörelse för de särskilda skäl som föreligger för att studiemedel skall beviljas någon som är över 40 år. Vad beträffar principen att studiemedel i regel inte beviljas om utbildningen icke kommer att vara avslutad förrän efter det den studerande fyller 50 år, så finner jag detta fullt godtagbart. De särskilda skäl som gör att en studerande kan få studiemedel ter sig på papperet inte alltför oantagbara, men jag tror att de tillämpas alltför restriktivt.

Jag är medveten om att denna fråga behandlades under vårriksdagen och att man därvid uttalade att några speciella olägenheter inte hade påvisats. Jag var

Ang. lyxtelegram

inte heller vid den tidpunkten medveten om att detta erbjöd några större problem, men jag har sedan dess träffat många — i huvudsak kvinnor — som klagat över dessa bestämmelser och som råkat i kläm på grund av dem. Man har t. ex. vid socialpedagogiska seminariet haft elever som måst avbryta en påbörjad utbildning därför att de fyllt 40 år under tiden och studiemedlen alltså inte längre utgått. Detta har gällt personer med utpräglad fallenhet för den bana de valt, och i sådana fall blir det ju en direkt förlust framför allt för samhället.

Denna åldersbegränsning drabbar, tror jag, i första hand kvinnorna. Det är många kvinnor som i unga år går ut i förvärvsarbetet med en lägre utbildning men som sedan finner att de för att avancera behöver skaffa sig en akademisk examen eller liknande. Kvinnor behöver kanske också i regel längre tid för att våga tro på sina möjligheter — den inre balansen och mögnaden kommer ofta inte förrän upp i 40-årsåldern; och där har vi även en stor grupp fränskilda kvinnor som plötsligt tvingas skaffa sig en yrkesutbildning.

Jag skulle därför vilja be statsrådet att rekommendera en generös tillämpning av nu gällande regler, att överväga en höjning av åldersgränsen och att tills vidare se till att de särskilda regler som nu gäller också kunde tas in i den upplysningsbroschyr beträffande studiemedel som utges av centrala studiemedelsnämnden. Det kan nämligen tänkas att en del människor, som skulle kunna komma i åtnjutande av studiemedel, avskräcks av det mycket kortfattade meddelandet i broschyren, där det heter: »Om inte särskilda skäl föreligger, utgår studiemedel ej heller för termin efter det den studerande fyllt 40 år.»

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Denna fråga är en principiellt sett väsentlig fråga, och när

den behandlades i propositionen om studiemedel, uppmärksammades den där, och det står mycket klart i propositionen att man vid tillämpningen av den särskilda prövningen bör vara så generös som det över huvud taget är möjligt. Även utskottet strök under detta, och de informationer vi fått rörande tillämpningen ute på fältet går ut på att man gör en efter förhållandena generös tillämpning.

Det är klart att det alltid går att hitta enstaka fall som är behjärtansvärda och som man inte lyckats klara på detta sätt. Det är en fråga som alltid dyker upp i varje regelsystem. Jag tror inte det finns anledning, herr talman, att nu göra något ytterligare utöver det som redan är gjort, framför allt i riksdagens eget uttalande när propositionen i denna fråga antogs.

Fru **DIESEN** (h):

Herr talman! Jag vill tacka för att statsrådet i alla fall visar en generös inställning till en generös tillämpning av dessa bestämmelser, men jag tror ändå att man inte skall låta sig nöja med det beslut som en gång är fattat utan att man skall återkomma till detta, och då kanske ännu flera människor i vårt land skulle våga tro på maximen att »Life begins at forty».

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. lyxtelegram

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **LUNDKVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Ferdinand Nilssons* (cp) fråga angående lyxtelegram, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 18 oktober, och yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson har frågat mig, om jag vill skydda de s. k. lyxtelegrammen mot befarat socialise-

Ang. lyxtelegram

ringshot och låta allmänheten behålla telegrammen samt låta behållningen i oförändrad omfattning gå till bekämpande av hjärt- och lungsjukdomar.

Som tidigare framhållits i samband med besvarandet av en interpellation i ämnet är avvecklingen av televerkets på lyxtelegramavgiften baserade bidrag till Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar att se mot bakgrund bl. a. av förhållandet, att verkets telegramrörelse sedan åtskilliga år uppvisar ett relativt sett betydande underskott. Det gäller såväl rörelsen totalt som den speciella lyxtelegramrörelsen.

Utifrån förutsättningen att inflytande teleavgifter totalt sett skall täcka televerkets driftkostnader innebär ett underskott i telegramrörelsen, att andra rörelsegrenar inom televerket i motsvarande mån får lämna ett större överskott. Under sådana förhållanden blir det ännu svårare att upprätthålla fiktionen av lyxtelegramrörelsen som en insamlingsverksamhet. I själva verket är det fråga om statsbidragsgivning i televerkets regi till förmån för bl. a. viss medicinsk forskning. En sådan bidragsgivning har en naturligare anknytning till den verksamhet, som exempelvis medicinska forskningsrådet bedriver och som medger en bedömning av de ifrågakvarande bidragsobjekten i ett vidare medicinskt forskningsmanhang.

För övrigt vill jag framhålla, att frågan huruvida lyxtelegramblanketten skall bibehållas är oberoende av det förhållandet att angivna statsbidragsgivning avvecklas. Televerket avser att bibehålla lyxtelegrammen som en service för allmänheten.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet för att han svarat på min fråga. Han säger där — och det hade jag någorlunda klart för mig — att han vill se det hela mot bakgrunden av den förlustbringande verk-

samhet som teletrafiken har haft och som den — det har jag förvissat mig om — haft under ett antal år. Det är således en innovation när man längre fram i svaret säger att man utgår från förutsättningen att inflytande teleavgifter totalt sett skall täcka televerkets kostnader. Det är en sensationell nyhet, om det innebär att man accepterat detta, och jag fäster mig vid det.

Sedan säger herr statsrådet att den speciella lyxtelegramrörelsen har gått med förlust. Man kan räkna på många sätt. Jag har förvissat mig om att man har en uträkning, enligt vilken förlusten på denna verksamhet skulle vara tio miljoner kronor. Jag har svårt att förstå att tryckningen och utskrivandet av dessa vackra blanketter skulle kunna medföra sådana förskräckliga förluster. Jag vet att statsverkets upphandling av blanketter och dylikt kan lämna ett och annat övrigt att önska och jag förstår att maskinskrivning m. m. är kostsamt. Men jag har mycket svårt att förstå att det kan gå till så stora belopp. Jag vet att utrikestelegrammen går med en förlust som utgör ungefär 40 procent av de 20 miljoner som man räknar med att televerkets förlust är. Jag konstaterar att vad som är konstitutivt för lyxtelegramverksamheten — det som skiljer den från andra telegram — är blanketten och dess utskrivning.

Jag vet också att man har framför den teorin — det var i andra kammaren där några stadsbor resonerade om saken — att hemsändandet av dessa lyxtelegram var väldigt dyrt. Nu är det så, att vi som bor på landet aldrig får telegram hemsända annat än med post. Vi orsakar alltså inte televerket någon särskild kostnad i det fallet. Dessutom har jag tagit reda på att televerket i Stockholm på begäran sänder hem dem till adressaten, oavsett om det är lyxtelegram eller inte.

Dessa kostnader har således inte ett dugg med lyxtelegramverksamhet att göra. Jag går i någon mån in på detal-

Ang. lyxtelegram

jerna. Jag blev chockerad när jag hörde att det skulle röra sig om 10 miljoner kronors förlust. Då en lyxblankett kostade kronor 1:50, så tillfördes Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar under 1965/66 ungefär två miljoner kronor. I augusti förra året höjdes telegramavgiften, och jag föreställde mig därför att det då är risk för att ännu mer pengar går denna förening förbi, och det gjorde mig litet bedrövad. Jag tyckte därför att saken kunde vara värd att tas upp.

Enligt det avtal som hittills har gällt och som nu är uppsagt, går 44 procent av bruttointäkten till Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar. Det innebär att föreningen på den tiden blanketten kostade kronor 1:50, fick 66 öre och televerket alldeles extra 84 öre — som verket inte hade fått om man skickat ett vanligt telegram. Det drar precis samma omkostnader som andra telegram så när som på själva blanketten och det faktum att lyxtelegram skall skrivas ut på maskin. Så ligger saken i verkligheten till.

När sedan avgifterna höjdes till kronor 2:50 respektive kronor 3:50 — den sista avgiften gäller fyrsidiga telegram — så innebar det, om jag bara räknar med kronor 2:50, att minst kronor 1:10 tillfaller de hjärt- och lungsjuka och att televerket fick ett extra tillskott på kronor 1:40 för att betala blanketten och maskinskrivningen med. Hur det kan bli 10 miljoner förlust, det förstår jag inte.

När statsrådet till sist säger att televerket avser att bibehålla lyxtelegram som service åt allmänheten, då först fattar jag det fullständigt. Hela reformen går ut på att staten tar hand om de pengar som hittills de hjärt- och lungsjukas förening fått.

Det är det jag kallar socialiseringshotet gentemot bidraget till de hjärt- och lungsjukas förening. Jag har av statsrådets svar fått bekräftat att detta tycks vara meningen.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Det är två principer som vi kanske måste diskutera i detta sammanhang. Den ena är huruvida vi skall eftersträva att televerkets rörelse bedrivs på ett sådant sätt att inkomsterna täcker de kostnader man har för verksamheten. På den punkten föreställer jag mig att herr Ferdinand Nilsson och jag ändå i princip är överens. Den principen har diskuterats tidigare i riksdagen, och vi har vid skilda tillfällen varit överens om den.

Herr Ferdinand Nilsson gör gällande att den extra avgiften för lyxtelegrammen borde räcka till för den merkostnad som uppstår. Emellertid ger ju telegramverksamheten i sin helhet, som herr Ferdinand Nilsson själv sade, ett betydande underskott, för vilket televerket alltså har att eftersträva täckning. Skall man ta ut full kostnadstäckning och ovanpå den stapla också en avgift som ograverad skall gå till Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar, så blir det utomordentligt dyra telegram. Nu har det funnits ett avtal rörande bidragsverksamheten, och det är inte meningen att den skall avbrytas abrupt. Man har gjort upp på det sättet att för 1967/68 utgår oförändrat belopp, 1968/69 kommer hälften av det belopp som tidigare inbetalats att överlämnas, och den 1/7 1969 upphör denna form av bidragsgivning från televerket.

För att tala om den andra principen, så anser vi det rimligt att en sådan verksamhet som bedrivs av Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar inte skall bestridas av ett statsbidrag som förmedlas via televerket. I den mån man finner det angeläget med statligt stöd, bör medel ställas till förfo-gande från det medicinska forskningsrådet, som har annan kompetens än televerket att bedöma angelägenhetsgraden av de insatser som görs.

Ang. normer för förbättrade bilsäkerhetsbälten

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag avser inte att ingå på frågan huruvida telegramtrafiken är en serviceverksamhet för allmänheten eller en uppgift av det slag som normalt åligger ett affärsdrivande verk. Om det senare betraktelsesättet är det riktiga, så har den här verksamheten skötts mycket illa, ty förlusterna har under ett antal år varit mycket stora. Jag trodde att man barmhärtigtvis borde betrakta lyxtelegramverksamheten som en serviceanordning, som televerket medvetet tog en viss förlust på. Jag tycker därför att det kom litet hastigt på, när man plötsligt bestämde sig för att förbättra lönsamheten genom att ta de pengar som går till bekämpandet av hjärt- och lungsjukdomar. Det där chockerade mig på något vis.

Jag vet mycket väl att 40 procent av 20-miljonersförlusten hänförs sig till utlandstrafiken, och kostnaden härför berörs inte alls av att man »socialiserar» lyxblanketten. Om det inte är meningen att lägga om hela telegramtaxan, blir den enda effekten att man drar in det belopp som annars skulle ha gått till bekämpande av sjukdomen.

Jag har sett en utredning från televerket enligt vilken förlusten på ett telegram — även med tillägget på 2 kronor och 50 öre per blankett — skulle uppgå till 4 kronor. Det betyder att förlusten på ett utlandstelegram av samma längd o. s. v. såvitt jag förstår skulle vara 6 kronor och 50 öre. Jag vet inte om den matematiken är riktig, men om förlusten är 4 kronor på ett lyxtelegram i Sverige, så blir den väl större, när man inte kan tillgodogöra sig den extra avgiften för lyxblankett. Som jag tidigare berört, ger det nuvarande lyxblankettsystemet en förstärkning till televerkets kassa. Förut fick verket 84 öre och nu får det 1 krona och 40 öre, vilket utgör en förbättring av lönsamheten. Jag förstår inte att man kan tala om 10 miljoner kronors förlust.

Det finns ju i alla fall så mycket tråkigt i tillvaron. Naturligtvis kan man

säga: raka led, raka led o. s. v. — vi skall på vanligt sätt klara de här sjukdomarna genom anslag av stat och landsting. Men *skall* idealet verkligen vara att likrikta och tråka till allting? Det är två roliga moment i ett flertal lyxtelegram — dels att få skicka en vänlig hälsning i trevlig och bekväm form, dels att därmed inte bara ha visat mottagaren en vänlighet utan också ha gjort en, låt vara liten, god gärning. Skall det vara nödvändigt att tråka till detta?

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Låt mig bara först understryka att vi här inte har diskuterat huruvida och i vilken omfattning stöd i fortsättningen skall utgå till föreningens verksamhet.

För det andra vill jag säga att vad vi diskuterar är ju i vilken mån det skall vara möjligt för människor att även i fortsättningen till någorlunda rimliga priser önska vänner och bekanta lycka till på deras födelsedagar.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Detta innebär helt enkelt att den lyxblankett, som tilkom för att gagna de hjärt- och lungsjuka, socialiseras och pengarna dras in till statsverket. Människorna får skicka dessa telegram till fromma för statskassan utan att hjälpa sjuka människor.

Skall detta verkligen vara nödvändigt?

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. normer för förbättrade bilsäkerhetsbälten

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Nymans* (fp) fråga angående normer för

Ang. normer för förbättrade bilsäkerhetsbälten

förbättrade bilsäkerhetsbälten, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 17 oktober, och anförde:

Herr talman! Herr Nyman har frågat mig om jag är beredd att påskynda ärendet med utarbetandet av normer för ett förbättrat bilsäkerhetsbälte med automatrulle och när besked om normerna kan väntas.

Det har numera genom flera undersökningar kunnat konstateras att säkerhetsbälte erbjuder ett mycket gott skydd mot personskador vid de flesta typer av bilolyckor. Sedan flera år tillbaka provas och godkänns i vårt land säkerhetsbälten enligt enhetliga bestämmelser, utfärdade av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Till grund för godkännanden ligger av Sveriges standardiseringskommission utfärdad standard.

De mest förekommande bältestyperna har den nackdelen, att det är rätt svårt att anpassa bältena efter bärarens kroppsstorlek m. m. och att de i viss mån är hindrande. Dessa olägenheter kan undvikas genom att bältet förses med ett automatiskt upprullningsdon, som tillåter att bäraren rör sig ganska fritt i bilsätet men som låses i händelse av kraftigt retardation i någon riktning.

Frågan om normer för upprullningsdon har sedan några år varit under diskussion bl. a. inom det internationella standardiseringsorganet ISO. Härvid har vissa huvuddrag för en internationell rekommendation dragits upp. Man är dock tveksam bl. a. angående möjligheten att säkerställa upprullningsdonets funktionsduglighet efter en längre tids användning.

Trots avsaknaden av normer för upprullningsdon har ett antal konstruktioner sedan någon tid förelegat färdiga och i viss utsträckning redan förts ut på den svenska marknaden. Beträffande en del av dessa konstruktioner råder tveksamhet om funktionssäkerheten medan andra anses kvalitativt mera tillfredsställande så långt det hittills varit möjligt att bedöma.

För att förebygga att upprullningsdon med undermåliga egenskaper saluförs och för att främja tillverkningen av kvalitetsmässigt mera tillfredsställande produkter har statens vägverk bedömt det som angeläget, att någon form av godkännande för dessa upprullningsdon åstadkommes. I samarbete med bl. a. statens trafiksäkerhetsråd och statens provningsanstalt har därför ett förslag till provisoriska normer utarbetats och tillställts myndigheter och organisationer för yttrande. Remissyttranden har inkommit och bearbetas f. n. Viss tveksamhet råder visserligen om vilka provningsmetoder som skall tillämpas för att man med full säkerhet skall kunna utgå från att bälte med automatiskt upprullningsdon i kritiska situationer ger bäraren samma skydd som ett fast bälte. Man räknar dock med att provisoriska normer skall kunna utfärdas före årets slut.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för det utförliga svaret på min fråga.

En nyligen av Volvo publicerad undersökning bekräftar statsrådets synpunkter på värdet av säkerhetsbälten som skydd mot personskador vid bilkörning. Man kan sannerligen säga att det är en god livförsäkring när bältena används.

Nackdelarna med de mest förekommande typerna har även påpekats och är väl kända av oss alla som använder bältena. En Sifo-undersökning har närmare utrett skälen till att de flesta bilister tycker att det är besvärligt att ta på sig bältet. Detta är också orsaken till att endast cirka 25 procent, en fjärdedel av alla bilister, utnyttjar sådana här bälten. Olägenheterna tycks kunna undvikas genom att bältet förses med automatiska upprullningsdon. En svensk konstruktion som anses fylla högt ställda anspråk finns. Statens väg-

Ang. inlärande av högerbeteende hos gångtrafikanter

verk har sedan ett år tillbaka prövat normerna för en sådan konstruktion, och en representant för verket — det hette då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — trodde för ett år sedan i en TV-intervju att normerna för ett sådant bälte skulle kunna ligga klara till nyåret 1966—1967. Flera företag har varit intresserade av att få sätta i gång tillverkning av sådana upprullningsdon, men frågan har hela detta år förskjutits.

Statsrådet räknar nu med att provisoriska normer skall kunna utfärdas före årets slut. Jag tycker att det är litet beklagligt att denna normfråga inte har kunnat lösas snabbare. Nu är det min förhoppning att kommunikationsministern fyller upp frågan så att dessa normer inte fördröjes längre än vad som är absolut nödvändigt. Det gäller ju människors säkerhet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. inlärande av högerbeteende hos gångtrafikanter

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Tistads* (fp) fråga angående inlärande av högerbeteende hos gångtrafikanter, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 18 oktober, och yttrade:

Herr talman! Herr Tistad har frågat mig om jag anser att tillräckliga åtgärder har vidtagits för att inpränta högerbeteende hos gångtrafikanterna.

Upplysning om reglerna för gångtrafiken har ingått som ett viktigt led i informationsverksamheten kring övergången till högertrafik. Ämnet har behandlats bl. a. i den broschyr som delats ut till alla hushåll, i skolans utvidgade trafikundervisning, i annonser och trycksaker av olika slag och inte minst i radio och television. I den fortsatta informationskampanj som nu för-

bereds kommer informationen till gångtrafikanterna likaledes att beredas stort utrymme.

Målet för den upplysningsverksamhet som högertrafikkommissionen bedriver är att ge alla trafikanter — alltså även gångtrafikanterna — minst samma grad av säkerhet i högertrafiken som tidigare i vänstertrafiken.

Den statistiska uppföljningen av trafikomläggningen för gångtrafikanternas del visar att detta mål hittills i tillfredsställande grad uppnåtts.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det innehöll en redogörelse för de åtgärder som vidtagits i denna fråga, men jag lade märke till att statsrådet däremot undvek att besvara min fråga som gällde om statsrådet ansåg att dessa åtgärder var tillräckliga.

Vi är väl alla överens om att det gäller att hos alla trafikanter — fordonsförare såväl som gångtrafikanter — utbilda en högerinstinkt som ersätter den vänsterinstinkt som vi har **bibringats** genom uppfostran och lång övning. Den upplysning och propaganda som riktats till gångtrafikanterna i samband med högeromläggningen har nästan helt berört de gåendes förhållande till fordonstrafiken. Det gäller att se åt vänster när man går ut på körbanan för att korsa en gata, i stället för som tidigare åt höger, o. s. v.

Resultatet har i så måtto blivit gott som gångtrafikanterna i allmänhet är mycket uppmärksamma på fordonstrafiken och beaktar högertrafiken när de skall korsa gatan. Men gångtrafiken på trottoarerna går fortfarande nästan helt i vänstertrafikens tecken. Om man försöker väja till höger vid möte löper man allvarlig kollisionsrisk, och man möter inte alltid någon vänlig förståelse hos den som man riskerar att kollidera med. Följden är att alla trafikanter drivs åt vänster. Man kan väl

Ang. inlärande av högerbeteende hos gångtrafikanter

säga att i stort sett tillämpar de gående sinsemellan vänstertrafik. Det är inte bra. Gångtrafikanterna består till mycket stor del av bilförare som har stigit ur sina fordon och vandrar på trottoaren och av personer som kommer att bli bilförare i en framtid. I varje fall för den som nu är bilförare är det enligt min uppfattning mycket farligt att vara högertrafikanter i bilen och vänstertrafikanter när man stiger ur bilen. För oss som är belastade med år av vänstererfarenhet är det nödvändigt att på allt sätt underlätta uppövatet av högerinstinkten. I det skede vi nu befinner oss i, då vi tillämpar högertrafik i våra bilar på en mycket hög medvetenhetsnivå — ungefär så som vi körde i utlandet tidigare — är denna växling mellan höger- och vänsterbeteende en allvarlig risk och ägnad att fördröja inövningen av högerbeteendet.

Man förvånar sig över att högertrafikkommissionen har förbisett detta. Det är ju ändå en relativt enkel sak att sätta upp plakat på lyktstolpar och på andra ställen med uppmaning till de gående att hålla till höger.

En mycket allvarlig sak i sammanhanget här i Stockholm är tunnelbanan — där allt fortfarande är vänsterinriktat. Gångtrafiken där går hela tiden till vänster genom dörrar, i rulltrappor m. m. Här borde enligt min mening en omläggning ha skett. När nu detta har försummats — och det måste jag beteckna som en allvarlig försummelse — är det angeläget att så snart som möjligt få en ändring till stånd.

Den omständigheten att högeromläggningen hittills har gått bra skall inte förleda oss att tro att allt kommer att gå lika bra i fortsättningen. Intill dess att högerinstinkten har blivit säkert befäst hos alla trafikanter kan bakslag — och allvarliga bakslag — befaras. Det är därför viktigt att alla åtgärder vidtas för att göra denna kritiska tid så kort som möjligt.

Herr statsrådet LUNDEKVIST:

Herr talman! Jag delar helt herr Tistads uppfattning i den senare delen av hans anförande, där han säger att det inte finns anledning att tro att vi nu skulle vara färdiga som högertrafikanter. Vi måste fortsätta att verkligen ägna dessa frågor mycket stor uppmärksamhet. I den meningen är sålunda åtgärderna hittills inte tillräckliga, att vi nu skulle kunna avsluta informationsverksamheten. Jag förstår det resonemang som herr Tistad för när det gäller gångtrafikanternas förhållande till varandra. Jag delar också den meningen att det är ett viktigt led i uppövningen av beteendet i trafiken att även uppmärksamma betydelsen av att gångtrafikanterna övar sig i att hålla till höger i gångtrafiken. Naturligtvis skyndar man därmed på ett riktigt trafikbeteende. Jag skulle emellertid vilja säga att jag inte tror att högertrafikkommissionen har förbisett den delen i propagandan. Jag såg bara för någon dag sedan ett populärprogram i TV, där man just i själva programmet från högertrafikkommissionens sida hade lagt in inslag som uteslutande avsåg förhållandet mellan gångtrafikanterna. Jag är också övertygad om att högertrafikkommissionen inser betydelsen av just den här viktiga detaljen i hela propagandan och kommer att ha uppmärksamheten även på den.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Det gläder mig att statsrådet Lundkvist och jag i stort sett är överens i denna fråga. Men varför sätter man då inte i gång en kort och intensiv kampanj med det allra snaraste, med annonsering och med affischering för att skynda på denna sak?

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. beläggning av vägar med svart asfalt

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Wallmarks (h) fråga angående beläggning av vägar med svart asfalt, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 18 oktober, och anförde:

Herr talman! Herr Wallmark har frågat mig om jag anser att den nya givnen med beläggning av vägarna med svart asfalt bidrar till att höja trafiksäkerheten.

Ända sedan man började förse vägarna med beläggning har asfalt dominerat som beläggningsmedel. Gatsten och betong har av praktiska och ekonomiska skäl inte kommit att användas i någon större utsträckning. Det är här alltså inte fråga om någon ny giv från vägmyndigheternas sida.

I den beläggningssmassa som används på vägar och gator uppblandas asfalten med stenmaterial. Eftersom asfalten är svart blir även stenmaterial till en början svart. Efter en tid har emellertid trafiken nött bort asfalthinnan och det ljusa stenmaterialet framträder.

Vägverket har uppmärksamheten riktad på olägenheterna med alltför mörka vägar och använder därför så ljus stenmaterial som möjligt i beläggningssmassan. Försök pågår också med inblandning av grövre sten i beläggningen varigenom asfalthinnan bortnötes snabbare. Dessutom underlättas siktförhållandena väsentligt på de mörka vägarna genom den linjemålning som normalt utföres i samband med beläggningen.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för hans vänlighet att svara på min enkla fråga. Kommunikationsministern sade att det inte är fråga om någon ny giv från vägmyndigheternas sida. Jag skall inte ta

upp någon färgdebatt, men att bilister och tydligen flertalet motorskribenter här i landet i växande omfattning har den uppfattningen att den beläggning som nu användes är alltför svart, kan vi väl i alla fall konstatera.

Kommunikationsministern sade att vägverket har uppmärksammat olägenheterna, och det är man naturligtvis tacksam för. Jag förutsätter dock att även kommunikationsministern själv är uppmärksam på dem. Min fråga, om den svarta asfalten skulle bidra till att höja trafiksäkerheten, har kommunikationsministern i varje fall gått förbi.

Jag tycker att hela den teknik som man nu tillämpar för att öka trafiksäkerheten i landet är ganska märklig. Vi har visserligen fått en oförändrad vägbudget, vilket är beklagligt, men den uppgår totalt till cirka 2,3 miljarder kronor, om jag har sett rätt. Det har upplysts mig om att merkostnaden för en ljusare beläggning skulle röra sig om ungefär 15 miljoner kronor per år. Essingeleden har försetts med en ljusare beläggning, och det är vi trafikanter utomordentligt tacksamma för. De som verkligen har upplevt hur det är att köra på svarta vägar i höstmörker och kanske i regn vet att trafikanterna är utsatta för utomordentliga påfrestningar och att det föreligger betydande risker för kollisioner och dikeskörningar, och de kan inte finna att det sättet att hantera vägbudgeten är ansvarsfullt, sett ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Jag är fullt medveten om att det pågår en försöksverksamhet med ljus beläggning, men jag skulle vilja säga att den merkostnad som det medför att mera generellt gå över till en beläggning liknande den som nu finns på Essingeleden innebär en mycket ringa utgift för en väsentlig höjning av trafiksäkerheten.

Jag vet inte om jag skall tolka kommunikationsministerns svar så att det kan väntas en ytterligt snabb intensifiering av en övergång till ljusare färg. Får jag lov att göra det, så är jag belä-

Ang. uttalande om ansvarslöshet hos företrädare för svensk storindustri

ten med svaret. I annat fall tror jag att jag kan uttala icke endast mitt utan även trafikanternas samlade missnöje med det sätt på vilket den här frågan handläggs för närvarande.

Herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! Jag kan börja med att säga att även jag är bilförare och sålunda uppmärksammar olägenheterna med den svarta vägbanan.

Det är kanske en smula underligt att ställa frågan: Har asfaltbeläggningen kommit till därför att man har avsett att därigenom höja trafiksäkerheten? Jag har ju i mitt svar ändå angett att det är en svårighet man arbetar med. Man har fått begagna sig av asfaltbeläggningen som den ur andra synpunkter bästa möjligheten att belägga vägarna, men man eftersträvar att i möjligaste mån komma bort från olägenheterna. De gynnsamma effekter asfaltbeläggningen förenar i sig — ekonomiska o. s. v. — följs av ogynnsamma effekter ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Det här är ett internationellt problem som diskuteras världen runt, och enligt föreliggande tekniska rön har man hitintills i varje fall inte funnit något belägningsmaterial som i kvalitativt hänseende kan ersätta asfalten. Då har man alltså i stället diskuterat olika metoder att åstadkomma inblandning av färgämnen i belägningsmassan för att minska olägenheterna av helt svarta vägar. Men även om man försöker lösa problemet på det viset — vilket vägverket går in för — kommer man inte bort från olägenheten under övergångstiden, d. v. s. att vi har den svarta massan kvar på vägbanan tills den får nötas ner.

Jag kan försäkra att vägverket ägnar dessa frågor stor uppmärksamhet för att steg för steg åstadkomma en så trafiksäker vägbana som det över huvud taget är möjligt, när man skall avväga såväl de trafiksäkerhetsmässiga som de ekonomiska frågorna.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Kommunikationsministerns senaste inlägg kanske skall tolkas så, att han är beredd att driva på utvecklingen i den här frågan. Jag vill än en gång upprepa att problemet är löst då det gäller Essingeleden — den har en ljus beläggning som man är fullt tillfredsställd med.

Jag har klart för mig att detta i huvudsak är en ekonomisk fråga. Det får bli en avvägning mellan att spara in de pengar som man lagt ned extra på Essingeleden eller att kosta på en ljusare beläggning. Överallt där jag kört i sommar — jag har visserligen inte farit på alla vägar här i Sverige — har man i huvudsak lagt på svart asfalt. Där har man sannernligen inte bidragit till problemets lösning. Enligt min mening är det bättre att bygga några kilometer mindre vägar och göra i ordning de vägar man bygger med ljus asfalt, alltså på ett även ur trafiksäkerhetssynpunkt tillfredsställande sätt.

Vill man ha den målsättningen framför sig är jag alltså tacksam för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. uttalande om ansvarslöshet hos företrädare för svensk storindustri

Statsrådet fru **ODHNOFF** erhöll ordet för att besvara herr *Wallmarks* (h) fråga angående uttalande om ansvarslöshet hos företrädare för svensk storindustri, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 20 oktober, och yttrade:

Herr talman! Herr Wallmark har frågat mig, om ett uttalande om ansvarslöshet hos företrädare för svensk storindustri är ägnat att skapa förståelse för riksdags och regerings handlingar i tider av sysselsättningssvårigheter.

Om en företrädare för storföretagsamheten visar ansvarslöshet bör detta

Ang. uttalande om ansvarslöshet hos företrädare för svensk storindustri

självfallet påtalas vare sig sysselsättningen är god eller dålig.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Om man i hastigheten eller upphetsningen under en politisk debatt råkar uttala någonting, som inte är särskilt väl genomtänkt eller kanske rent av felformulerat, så tar man som hederlig politiker tillbaka detta uttalande eller modifierar det om man blir uppmärksamgjord på det. Ju högre upp en person befinner sig i den politiska hierarkin, desto angelägnare är detta givetvis — och när det gäller partiledare och regeringsledamöter anser jag det vara ett oavvisligt krav att man följer de reglerna.

Statsrådet Odhnoff har i dag haft möjligheten att tillrättalägga vissa tidsningsuppgifter om uttalanden från statsrådets sida beträffande storföretagsamhetens ansvarslöshet gentemot sina anställda. Statsrådet har inte utnyttjat den möjligheten, och det kan ju endast tolkas på ett sätt, nämligen så, att det inte var fråga om en tillfällig förlöpnings utan om en medveten anklagelse.

I tider då antalet arbetslösa är större än någonsin efter andra världskrigets slut och tenderar att stiga ytterligare, är det väl mer angeläget än någonsin att vi försöker komma till rätta med svårigheterna genom ett förtroendefullt samarbete mellan alla berörda parter. Det är sannerligen inte något konstruktivt bidrag att utslunga felaktiga och kränkande beskyllningar mot storföretagen och deras företrädare.

Jag vågar påstå att de större företagen är föredömliga i sin ansvarskänsla mot personalen och att de, när det blir fråga om produktionsinskränkningar, strävar efter att handlägga sådana ärenden med all den omsorg och hänsyn som kan visas mot varje enskild anställd. Det är därför inte så förvånansvärt, om statsrådets uttalande mottages med häpnad och indignation bland an-

ställda av alla kategorier ute hos våra större företag.

Den vrångbild av våra företag och deras ledare som statsrådet enligt tidsningsuppgifterna målar upp och ställer upp till allmän bespottning har sannerligen ingenting med dagens verklighet att göra. Den har ingen som helst likhet med den saltsjöbadsanda, som parterna på den svenska arbetsmarknaden tillämpar. Och en teknik, där en ledamot av regeringen konstruerar motsättningar mellan företagsledare och anställda, är faktiskt *inte* något som vi har behov av i dagens läge.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag kan gissa mig till att herr Wallmark avser min diskussionsinledning vid debatten mot högern i Sundsvall. Visserligen handlade den om ansvar och inte om ansvarslöshet, men jag kanske för att göra ett förtydligande får lov att till protokollet läsa in den passus i mitt tal som jag gissar att herr Wallmark avser:

»Han har ju själv sagt att han känner ett sådant tungt ansvar, Wallenberg. Mot dig, tror du. Där tar du fel — hans ansvar riktar sig mot hans familj, döda, levande och ofödda, mot hans innersta krets, mot hans växande kapital. Dig säljer han för en bråkdels produktionsökning.

Nej, säger du, det är inte sant, visst blev jag friställd förra hösten, men jag blev ju omskolad, och nu har jag ett nytt jobb där jag faktiskt har det mycket bättre. — Ja, det är sant, när storföretagsamheten kastar ut dig, så mister du varken taket över huvudet eller maten och du behöver inte förtvivla inför framtiden. Samhället tar emot dig i sitt brandsegel och ger dig en ny start.

Det brandseglet heter arbetsmarknadspolitik. Alltsedan socialdemokraterna fick regeringsansvar i början på 30-talet har kampen för alla människors rätt till arbete varit en hörnsten i vår

Ang. uttalande om ansvarslöshet hos företrädare för svensk storindustri

politik. Vi gjorde rent hus med föreställningen att det som fungerade något så när i går också duger i dag, är det bästa alternativet för framtiden. Det fanns ingen naturlag som gav den rike makt över den fattige, lika lite som börd, kön eller hudfärg kunde motivera några privilegier.»

Ordet ansvar är ett honnörsord. Det innebär att vi alla har ett behov av att använda detta ord som beteckning för vår inställning till de problem som vi möter på samhällets olika områden. Men för att detta ord skall få mening och innehåll, måste man ställa frågan: Ansvar mot vem?

Ägaren av storföretaget känner säkerligen i de alla flesta fall ett starkt ansvar, som emellertid i första hand riktar sig mot hans familj och hans förmögenhet. Men vem känner ansvar för arbetarnas och tjänstemännens trygghet? Den bördan är de privata företagarna i alltför stor utsträckning inställda på att snabbt fränsäga sig i krissituationer. Om ett företag inte vill fortsätta driften, ja, då får samhället ta hand om de arbetslösa.

Därför har löntagarna fått sätta en allt större tillit till styrkan hos de fackliga organisationerna och till samhällets stigande beredskap att värna om den enskildes ekonomiska och sociala trygghet.

Lyckligtvis har solidariteten fått en så djup förankring i vårt land, att en majoritet varit beredd att gemensamt via samhället hjälpa dem som drabbas. Men det är viktigt att vi inser att olika människor, olika grupper och olika partier använder orden *solidaritet* och *ansvar* inom olika ramar.

Är det solidaritet mellan de många människorna, ansvar gentemot de svaga, eller är det solidaritet mellan de privilegierade, ansvar inför kapitalet, som vi i första hand syftar till?

Dessa frågor är det nödvändigt att aktualisera i den politiska debatten.

Det är självklart för oss socialdemokrater att aktualisera ansvaret för de

anställdas trygghet i den politiska debatten. Detta gäller inte minst vid en diskussion med högerpartiet.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag vet inte riktigt hur jag skall agera i detta sammanhang. Den replik som statsrådet ger är ju mera ett valtäl än ett inlägg i en enkel fråga och har kanske redan passerat gränsen för den konstitutionella möjligheten att få yttra sig här i riksdagen. Men det är tydligen fritt fram! Det kanske det är för mig också, men jag bör nog i alla fall ålägga mig en viss behärskning.

Jag vill först säga att en lögn inte blir mera sann därför att den upprepas — inte ens av statsrådet Odhnoff. Hon kan naturligtvis skylla på sin kompletta okunnighet om hur det går till ute i svenskt näringsliv, men det ger ingen förlåtelse när man yttrar vissa saker i riksdagen. Vi har i alla fall nu fått en offentlig bekräftelse på att statsrådet har gjort de uttalanden som finns citerade. Jag har tagit del av alla citat som finns i svensk press, och jag har även samrått med personer som varit närvarande just vid den åberopade diskussionen.

Jag har alltid haft den uppfattningen, att vi i Sverige har varit stolta över vårt näringsliv, inte minst över storföretagen, som ju har gått i spetsen när det gäller att höja vår levnadsstandard. Det kanske utan överdrift kan påstås att det är de som har lagt grunden till det välstånd som vi har. De bär det tunga ansvaret för vår export. Vi vet att ungefär 40 procent av allt vad vi producerar inom landet säljs på export. Det är inte minst detta som gör det möjligt för oss att ha det så bra som vi har det.

Vi har en unik position — vågar jag påstå — över hela världen i fråga om samarbetsanda, samarbetsvilja och ansvarstagande mellan de olika parterna. Det gäller inte bara, som jag sade, salt-

Meddelande ang. enkel fråga

sjöbadsandan, det är över huvud taget fråga om vilja och förmåga att träffas och resonera om de gemensamma problemen. Jag tror att jag har möjlighet att yttra mig med viss erfarenhet om dessa saker, eftersom jag själv har arbetat inom svenskt näringsliv ganska många år.

Det är en ren och skär lögn, när man vågar påstå att storföretagen inte känner ett verkligt och djupt ansvar för sina anställda. Det är med beklagande man inom näringslivet ibland ser sig tvungen att skära ned produktionen på grund av att vi hamnat i ett kostnads-läge, som *regeringen* i huvudsak bär ansvaret för. Det är ingen idé att försöka bortförklara dessa fakta genom att beskylla enskilda människor eller företagsgrupper för bristande ansvars-känsla och försöka krypa från sitt eget uteslutande ansvar.

Jag finner det, herr talman, märkligt att ett statsråd får lov att citera vad som här citerats, men jag är innerligt tacksam för att hon har fått lov att läsa in till protokollet detta utslag av en demogagi, som jag inte trodde hörde hemma i vår tidsålder.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott motionen nr 876.

Anmälades och bordlades en av herr *Nyman* avlämnad, av honom *m. fl.* under-tecknad motion, nr 877, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 142, med förslag till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, m. m.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kam-marens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framstälts av herr *Wirtén* (fp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartemen-tet: »Avser regeringen vidtaga någon åtgärd för att få till stånd internationella överläggningar och initiativ i syf-te att förhindra den påvisade försur-ningen av mark och vattendrag?»

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sam-manträde avslutades kl. 17.11.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 27 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 321, i anledning av väckt motion om underrättelse i vissa fall till part inför domstol om dom;

nr 322, i anledning av väckta motioner om hävande av adoptivförhållande; och

nr 323, i anledning av väckta motioner angående tillsättandet av ledamöter i domkapitel.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott motionen nr 877.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 148, angående lönegradsplaceringen av vissa tjänster m. m.;

nr 149, angående stiftelse för utgivning av en informationstidskrift för invandrare;

nr 151, med förslag till lag med anledning av sammanslagning av medicinalstyrelsen, medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd och socialstyrelsen;

nr 152, med förslag till lag angående dels fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningsstillstånd för byggnadsarbete, dels ändrad lydelse av 3 § samma lag; samt

nr 154, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av motioner om användande av blindskrift på valsedlar;

nr 37, i anledning av motioner angående poströstning för sjuka m. fl.;

nr 38, i anledning av motion om underlättande av röstavlämnning i vallokal;

nr 39, i anledning av motioner om poströstning vid kriminalvårdsanstalter;

nr 40, i anledning av väckt motion om stärkande av den kommunala demokratin;

nr 41, i anledning av motioner angående ledighet för krigsmaktens personal för fullgörande av kommunala uppdrag;

nr 42, i anledning av motioner om avskaffande av kyrkofullmäktige;

nr 43, i anledning av motioner om obligatorisk kommunal besvärnämnd;

nr 44, i anledning av motion angående reglerna för omröstning i kommunalfullmäktige;

nr 45, i anledning av motioner om skyldighet för kyrkoråd att återställa skändade gravar;

nr 46, i anledning av motioner om lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål;

nr 47, i anledning av motioner angående utskottets rätt att erhålla tillgång till handlingar för dechargearbetet;

nr 48, i anledning av motioner angående rätten att anhängiggöra ärenden i riksdagen;

nr 49, i anledning av motioner angående samråd med riksdagens löne-delegation i förhandlingsfrågor;

nr 50, i anledning av motion angående utformningen av riksdagens löne-

delegations årliga redogörelse till riksdagen; samt

nr 51, i anledning av motioner angående utskottsbehandlingen av riksdagens lönedelegations årliga redogörelse till riksdagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 130, i anledning av motioner angående undervisningen i olycksfallsvård;

nr 131, i anledning av motion angående den politiska informationen i grundskola och gymnasium;

nr 132, i anledning av motion om statligt stöd till s. k. håltimmeverksamhet i skolorna;

nr 133, i anledning av motioner om användning av nedlagda järnvägar som cykelvägar; samt

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig medverkan vid fastställande av anställnings- eller arbetsvillkor för vissa arbetstagare hos kommun eller annan allmän inrättning;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 54, i anledning av väckta motioner om ökad rättssäkerhet i skatteärenden;

nr 56, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av enskilda och statliga vattenkraftverk; samt

nr 58, i anledning av väckta motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckta motioner om uppräknig av vissa skulder vid inflation;

nr 47, i anledning av väckta motioner om inflationskydd för försäkrings-sparande;

nr 51, i anledning av väckta motioner om offentlig auktorisation av låsmeder; samt

nr 53, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till patentlag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av väckt motion angående handläggningen av vissa ärenden rörande omhändertagande av barn;

nr 52, i anledning av väckta motioner om begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.;

nr 53, i anledning av väckta motioner angående behörigheten att utöva tandläkaryrket; samt

nr 56, i anledning av väckta motioner om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

tredje lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckt motion om inrättande av ett »kulturhistoriskt servitut»;

jordbruksutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion om kommunala naturvårdsnämnder; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av motion om en propandakampanj för en bättre förebyggande hälsovård;

nr 43, i anledning av motioner om kartläggning av kostvanorna, m. m.;

nr 44, i anledning av motion om åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle;

nr 45, i anledning av motion om inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation; samt

nr 46, i anledning av motion om samhällseliga åtgärder för övervakande av reklamen.

Anmäldes och bordlades en av fru *Ohlsson, Lilly*, avlämnad motion, nr 878, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, med förslag till lag om ändring i föräldrabalken m. m.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Lundberg* (h) till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Avser Finansministern att i efterhand ge befrielse från investeringsavgiften på icke prioriterade byggnader som på grund av angelägenhetsgraden eventu-

ellt redan igångsatts men som med de nu aviserade dispensmöjligheterna skulle ha fått dispens?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.10.

In fidem

K.-G. Lindelöw